

NIEUWSBRIEF NO 29
mei 1996

Stichting Werkgroep Florakartering Drenthe (WFD)

Secretariaat: Hester Heinemeijer

Parallelweg 1
6574 AN Ubbergen
(024)3230861

Beste Atlasmedewerk(st)er,

Het is alweer twee maanden geleden dat ongeveer 20 WFD-medewerkers De Kroezehof in Assen wisten te vinden om te horen hoe het er met de Atlas van de Flora van Drenthe voor staat. Aan de hand van allerlei voorbeelden van uitwerkingen van ons inmiddels zeer grote gegevensbestand hebben ze (hopelijk) een beeld gekregen van wat er straks (maar dat wordt toch wel 1997) in de Atlas te lezen en te zien zal zijn. Om ook voor de daar niet-aanwezigen alvast een tipje van de sluier op te lichten: na een aantal algemene hoofdstukken over de geschiedenis en achtergrond van het project, de manier van inventariseren, de verwerking, controle, volledigheid en betrouwbaarheid van de gegevens en over de Drentse flora in relatie tot de verschillende landschapstypen en water, volgen de soortsbeschrijvingen, die ruim driekwart van de Atlas in beslag zullen nemen. Alle in Drenthe vanaf 1970 waargenomen soorten, die opgenomen zijn in de Standaardlijst van de Nederlandse flora 1990 zullen daarin de revue passeren. Behalve de soorten die uit minder dan 5 kilometer-hokken bekend zijn, zal daarbij ook steeds een verspreidingskaartje opgenomen worden. Als volgorde voor de bespreking van de soorten is uit praktische overwegingen gekozen voor de al wat oudere indeling in 9 oecologische groepen, die voor het eerst werd opgenomen in de Standaardlijst van de Nederlandse flora 1983. Alle soorten van een groep worden door dezelfde auteur bewerkt. Zo heeft Eef Arnolds alle soorten van de groepen 8 (bosrand- en struweelsoorten) en 9 (bosplanten) onder zijn hoede. Tijdens de bijeenkomst in De Kroezehof liet hij van verschillende bossoorten de nu bekende Drentse verspreiding zien.

De vaak verrassende verspreidingspatronen en de uitkomsten van de meer getalsmatige verwerking van de WFD-gegevens van deze groep laten zien, dat het veldwerk voor de Atlas ook veel nieuwe informatie over de Drentse bosflora heeft opgeleverd.

Om een indruk te geven van de wijze van presentatie van de kaartjes en de teksten in de Atlas in wording zijn in deze Nieuwsbrief twee voorbeelden opgenomen namelijk van Haarfonteinkruid (met tekst van Ate Dijkstra) en van Deens lepelblad (door ondergetekende). De keuze van deze soorten is geïnspireerd door artikelen over beide planten in het laatst verschenen nummer van Gorteria. Een verklaring van de afkortingen bij de kaartjes en de in de soortsbeschrijvingen aangehaalde literatuur staan op de achterzijde van deze Nieuwsbrief.

Hier vind je ook nadere informatie over de beide WFD-excursies van dit jaar.

Tenslotte, je laatste kans: heb je nog gegevens, stuur die dan nu echt op!

Wie weet, tot ziens op excursie,

namens de werkgroep,
Ben Hoentjen

Potamogeton trichoides

Haarfonteinkruid

KFD > 1970 :891

KFKD > 1970 :7

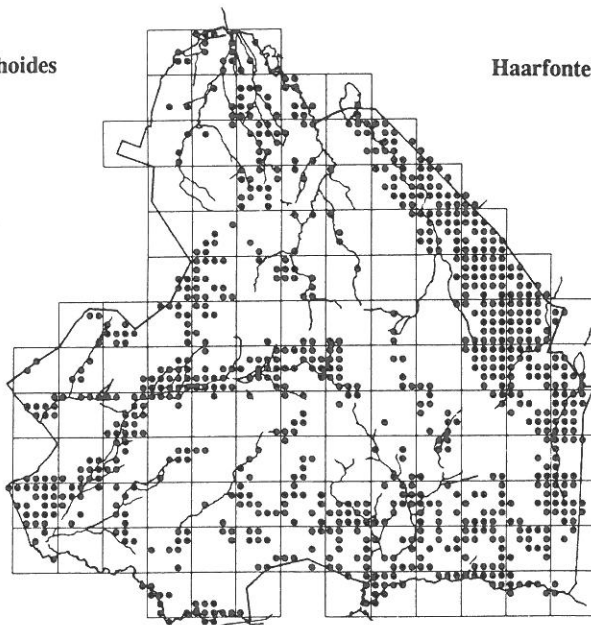
UFD < 1950 :1

UFD > 1950 :30

UFD > 1970 :117

UFKN 1940 :3

UFKN 1990 :6

Cochlearia danica

Deens lepelblad

KFD > 1970 :125

KFKD > 1970 :4

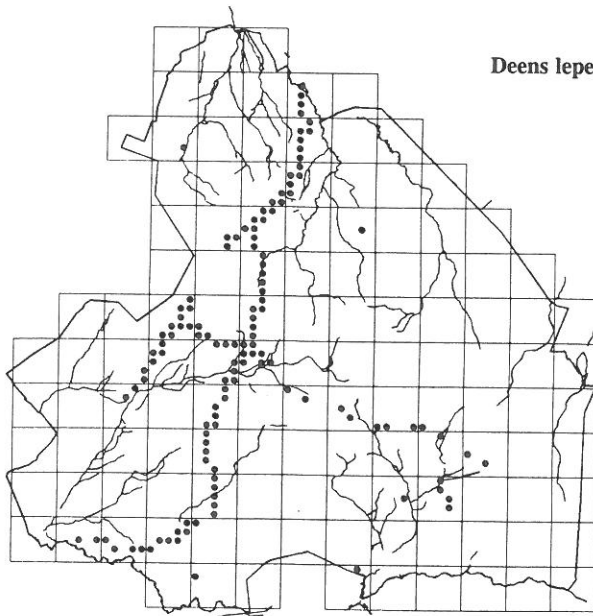
UFD < 1950 :0

UFD > 1950 :0

UFD > 1970 :34

UFKN 1940 :5

UFKN 1990 :6

Potamogeton trichoides

Haarfonteinkruid

Haarfonteinkruid heeft zeer smalle grasachtige bladeren. De middennerf is in verhouding tot de rest van het blad breed en beslaat bij de bladvoet vaak meer dan de helft van de bladbreedte. Haalt men Haarfonteinkruid uit het water dan blijven de blaadjes stijf uitstaan. Bij de overige grasbladi-ge fonteinkruidsoorten gaan de blaadjes daarbij duidelijk naar beneden hangen. Een ander kenmerk is de meestal wat assymetrische bladtopy. Haarfonteinkruid is een voorbeeld van een plantensoort die na 1950 in ons land sterk is toegenomen. Tot 1950 was de soort slechts van enkele lokaties bekend. Na 1950 bleek de soort vrij algemeen te zijn in Zuid-Holland en delen van Utrecht en Friesland. In Drenthe kwam ze verspreid voor (Van der Meijden e.a., 1989).

Inmiddels heeft Haarfonteinkruid echter grote delen van Drenthe gekoloniseerd. In de Veenkoloniën komt de soort vooral in wijken voor. Met name in de oostelijke Veenkoloniën is ze een zeer algemene verschijning. In de Drentse stroomdalen, waar ze ook algemeen is, groeit ze vooral in genormaliseerde beeklopen, waterschapsleidingen en soms in sloten. De soort kan ook optreden in stromend water van niet genormaliseerde beeklopen zoals in delen van het stroomdal van de Drentse Aa. Haarfonteinkruid is een soort van hard (carbonaatrijk) en voedselrijk water (Bloemendaal & Roelofs, 1988). De sterke toename van Haarfonteinkruid in ons land is het gevolg van een veranderingen in de waterkwaliteit en slootbeheer (Weeda e.a., 1991). In Drenthe is hoogstwaarschijnlijk verandering van de waterkwaliteit de belangrijkste oorzaak van de sterke toename. Vooral inlaat van gebiedsvreemd water, lozingen op het oppervlaktewater (bv. lozing van effluent door waterzuiveringsinstallaties) en mogelijk uitspoeling van meststoffen uit landbouwgebieden blijken gunstig te zijn voor de vestiging van Haarfonteinkruid. Haarfonteinkruid heeft een korte groeicyclus en kan beter tegen het verschillende keren per jaar schone van watergangen dan veel andere waterplanten. Dit concurrentievoordeel kan ook bijgedragen hebben aan de sterke toename. In Drenthe komt Haarfonteinkruid echter ook voor in niet of weinig frequent geschoonde watergangen zoals wijken.

Toekomst: De afgelopen periode zijn in Drenthe de mogelijkheden van aanvoer en inlaat van gebiedsvreemd water vergroot. Deze ontwikkeling is alleen maar gunstig voor een verdere uitbreiding van Haarfonteinkruid.

Cochlearia danica

Deens lepelblad

Deens lepelblad, een kleine, witbloeiende eenjarige crucifere was voor vrijwel 1950 uitsluitend te vinden langs de Nederlandse kust. Vooral vanaf de jaren '70 verscheen deze soort steeds meer in de bermen van onze snelwegen, aanvankelijk vooral langs die in het midden ons land. Volgens de Atlas van de Nederlandse flora deel 2 (Mennema e.a., 1985), waarin waarnemingen tot omstreeks 1980 verwerkt zijn, had Deens lepelblad Drenthe tot dan toe nog niet bereikt.

De opmars van Deens lepelblad is echter zeker niet bij de Drentse grens tot staan gekomen. In het huidige verspreidingspatroon is inmiddels onmiskenbaar het tracé van de A28 te herkennen. Ook de autoweg Emmen-Drachten is al op veel plaatsen gekoloniseerd. De afritten bij Assen en Hoogersmilde hebben zeer waarschijnlijk als bruggehoofden voor de verspreiding langs de Drentse Hoofdvaart gefungeerd. Zeker is dat Deens lepelblad in 1995 nog niet voorkwam in de overige kilometerhokken, waarin dit kanaal is gelegd. De sterke binnenlandse uitbreiding langs snelwegen na 1970 wordt vooral toegeschreven aan veranderingen in de gladheidsbestijding. In plaats van zand gemengd met wat zout gebruikten wegbeheerders steeds meer uitsluitend zout. Thans is men overgegaan op 'nat strooien', waarbij het strooizout bevochtigd wordt met calciumchloride (Zonderwijk & Groen, 1996). Ook het aantal strooibeurten per winterseizoen is de laatste decennia sterk toegenomen. De (tijdelijk) zilte en kale bermranden direct naast het asfalt vormen in het voorjaar een geschikt milieu voor Deens lepelblad en andere 'pekel-adventieven', zoals Hertshoornweegbree, Stomp kweldergras en Engels gras. Of Deens lepelblad ook in Drenthe in de middenbermen van de autosnelwegen massaal optreedt dan in de buitenbermen, zoals elders in Nederland is geconstateerd (Zonderwijk & Groen, 1996), is niet bekend.

Toekomst: gezien de snelheid waarmee de soort zich in zeer korte tijd in Drenthe verspreid heeft, zal het slechts een kwestie van tijd zijn alvorens voorjaars alle grote Drentse doorgaande wegen gesierd zullen zijn met smalle witte linten bloeiend Deens lepelblad.

KFD = Kilometerhok Frequentie Drenthe : aantal km hokken waarin de soort is aangetroffen (aantal stippen op verspreidingskaartje)

KFKD = Kilometerhok Frequentie Klasse Drenthe : zeldzaamheidsklasse, op basis van KFD

UFD = Uurhok Frequentie Drenthe: aantal uurhokken resp. atlasblokken waarin de soort is waargenomen

UFD< en UFD>50 zijn ontleend aan dfe Atlas van de Nederlandse Flora deel 1,2 of 3

UFKN = Uurhok Frequentie Klasse Nederland: uurhok-frequentieklasse volgens Botanisch Basisregister (CBS, 1993)

Literatuur, geciteerd in soortbeschrijvingen van Haarfonteinkruid en Deens lepelblad:

Bloemendaal, F.H.J.L. & J.M.G. Roelofs (1988): Waterplaten en waterkwaliteit. Uitgave nr. 45 KNNV, Hoogwoud.

Mennema, J., A.J. Quené-Boterenbrood en C.L. Plate (1985): Atlas van de Nederlandse flora - Deel 2: Zeldzame en vrij zeldzame planten. Bohn, Scheltema & Holkema, Utrecht.

Van der Meijden, R., C.L. Plate, E.J. Weeda (red.) (1989): Atlas van de Nederlandse flora - Deel 3: Minder zeldzame en algemene soorten. Rijksherbarium, Leiden en CBS, Voorburg/Heerlen.

Weeda, E.J., R. Westra, Ch. Westra en T. Westra (1991): Nederlandse ecologische Flora - Wilde planten en hun relaties.

Zonderwijk, M. & C.L.G. Groen (1996): Recente binnenlandse verspreiding van *Cochlearia danica* L. *Gorteria* 22(1/2):22-28.

EXCURSIES 1996

1 juni : Reestdal

vertrek vanaf Cafe-restaurant Poortman

Bloembergweg 5

Veeningen -gemeente De Wijk

(0528)391462

31 augustus: Hondsrug

vertrek vanaf Hotel-Cafe d'Olde Hof

Dorpsstraat 35

Gasselte

(0599)564358

Aanvang excursies steeds om 10.00 uur

Vervoerproblemen? Even Ate Dijkstra (0592-343354) of Ben Hoentjen (0592-414354) bellen!

